

Hat esztendő után...

Interjú dr. Kaltenbach Jenővel

Június 30-án lejár az országgyűlési biztosok megbízatása, és lapzártakor az Országgyűlés még nem hosszabbította meg azt. Kérem, hogy „Az ombudsman aktáiból” című rovatunkban válasszon néhány kérdésünkre.

– Megbízatása ideje alatt hányszor keresték meg Önt és a Hivatalt kisebbségi ügyekben, melyek voltak a leggyakoribb és legtipikusabb kisebbségi problémák?

– Országgyűlési biztosként működésem időtartama alatt – szóban és írásban – számtalan megkeresés, jelzés érkezett hozzám. Ebből azon panaszügyek száma, amelyekben vizsgálatra vagy levelezésre volt szükség, évente négyszáz és ötszáz között alakult. Az ügyek többsége a diszkrimináció-mentességhez való alkotmányos alapjog érvényesülésével, illetőleg a kisebbségi törvényben biztosított speciális jogok hatályosulásával függött össze. A kisebbségi jogok alakulása szempontjából kulcsszerepet játszik az oktatás kérdése, hiszen az asszimilációs folyamatok megakadályozása, lassítása, a nemzeti és etnikai kisebbségek számára biztosított kulturális, művelődési autonómia kiteljesítése, az önazonosságuk megőrzése szempontjából létfontosságú. Az országgyűlési biztos vizsgálatok során figyelemmel kellett kísérnünk, hogy a hazai közoktatási rendszer, illetőleg a közoktatási intézményeket fenntartó önkormányzatok eleget tesznek-e törvényben előírt kötelezettségeiknek, és az állam biztosítja-e a kisebbségi, illetőleg a nemzetiségi oktatás feltételeit.

– Vannak-e kisebbségspecifikus gondok, miben tud a nemzetközi kapcsolatokkal is rendelkező ombudsman hozzájárulni a roma-kérdés megoldásához?

– A legnagyobb létszámú hazai kisebbség, a cigányság problémái különös figyelmet igényeltek. Az élet különböző színterein tetten érhető diszkrimináció szinte kizárólag, illetve túlnyomórészt ezt a népcsoportot sújtja. A kisebbségi ombudsman tapasztalatai azt igazolták, hogy a hazai roma közösség hátrányos megkülönböztetést szenved az oktatás, a foglalkoztatás, sőt az egyes közszolgáltatások igénybevétele során is. Az Európai Unió elvárásaival összhangban – uniós csatlakozási törekvéseink előmozdítása érdekében is – arra törekedtünk, hogy felhívjuk a hazai közvélemény – mindenekelőtt a legfőbb döntéshozó szerv, az Országgyűlés – figyelmét a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni jogalkotás szükségességére. Az e téren tett erőfeszítéseinket 2000. őszén egy sajátos demonstrációval „koronáztuk meg”. A kisebbségi jogok parlamenti biztosja egy – az Európai Unió direktívájának megfelelő – etnikai diszkrimináció tilalmáról szóló törvény-tervezetet terjesztett az Országgyűlés Emberi

jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottsága elé. Ezzel, a hagyományosan nem az ombudsmani intézkedések körébe sorolható lépéssel, azt kívántuk tudatosítani, hogy lehetséges az egyenlő bánásmódról és a diszkrimináció tilalmáról szóló törvény gyors, és viszonylag színvonalas elkészítése. Örömmel tölt el, hogy a jogszabály-előkészítő műhelyek, illetőleg a diszkrimináció problémájával foglalkozó országgyűlési képviselők folyamatosan merítenek ötleteinkből, használják az általunk kidolgozott jogi fogalmakat. Az országgyűlési biztos hivatalában összesűrűsödött tapasztalatok tehát nem vesznek kárba, előbb-utóbb hasznosulni fognak.

– Milyen folyamatban lévő ügyek vannak, és mi lesz azoknak a sorsa megbízatása lejárta után?

– Folyamatban van a kisebbségi törvény módosítása, amelynek szakmai előkészítésében hivatalunk munkatársai meghatározó szerepet játszottak. Sajnos, a jogalkotás által eldöntendő legfőbb kérdések politikai természetűek, amelyek messze meghaladják az ombudsman, illetőleg a szakmai szempontból mértékadó jogvédő vagy kodifikációs szervek kompetenciáját. A törvény-tervezetek – amelyek elfogadásuk esetén megoldást nyújtanának számos gyakorlati probléma kiküszöbölésére – már önálló életet élnek, azokat ombudsmani kritika alá vonni, gyakorlati megvalósításukat, hatályosulásukat figyelemmel kísérni már a 2001-ben megválasztandó új országgyűlési biztos feladata lesz.

– Ilyennek képzelte-e megválasztásakor a kisebbségi biztos munkáját? Sikeriült-e megvalósítania elképzeléseit?

– Erre a kérdésre egyértelmű választ nem tudok adni. Tisztában voltam vele, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségi jogokkal kapcsolatban számos problémával fogok szembesülni, hiszen maga a kisebbségi törvény is röviddel a megválasztásom előtt lépett hatályba. Azt megjósolni, hogy a gyakorlatban hogyan fog működni a kisebbségi önkormányzati rendszer, illetve milyen lesz a törvény társadalmi fogadtatása, nem lehetett. A társadalomban a rendszerváltást követően végbement változások is újabb és újabb problémákat hoztak a felszínre, elsősorban a roma kisebbség tömeges elszegényesedése, hátrányba kerülése folytán. A gondok most talán nagyobbak, viszont jól körvonalazhatók. Hat év tapasztalatai alapján meg lehet jósolni, mit hoz a jövő. Egy biztos: a kisebbségi jogok országgyűlési biztosja – ha ez az intézmény változatlan kondíciók mellett fennmarad – a jövőben sem marad munka nélkül.

Mayer Éva